DOMSTOLENS DOM (stora avdelningen)
den 17 januari 2006 *

I mål C-1/04,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 234 EG, som framställts av Bundesgerichtshof (Tyskland), genom beslut av den 27 november 2003, som inkom till domstolen den 2 januari 2004, i förfarandet

Susanne Staubitz-Schreiber

meddelar

DOMSTOLEN (stora avdelningen)

sammansatt av ordföranden V. Skouris, avdelningsordförandena P. Jann, C.W.A. Timmermans, A. Rosas och J. Malenovský samt domarna A. La Pergola, J.-P. Puissochet (referent), R. Schintgen, N. Colneric, S. von Bahr, J. Klučka, U. Lõhmus och E. Levits,

generaladvokat: D. Ruíz-Jarabo Colomer,
justitiesekreterare: R. Grass,

* Rättegångsspråk: tyska.

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— Tysklands regering, genom A. Tiemann, i egenskap av ombud,

— Nederländernas regering, genom H.-G. Sevenster och N.A.J. Bel, båda i egenskap av ombud,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom S. Grünheid och A.-M. Rouchaud-Joët, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 6 september 2005 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 3.1 i rådets förordning (EG) nr 1346/2000 av den 29 maj 2000 om insolvensförfaranden (EGT L 160, s. 1) (nedan kallad förordningen).

2 Begäran har framställts inom ramen för ett mål om överklagande som anhängiggjorts vid Bundesgerichtshof av Susanne Staubitz-Schreiber (nedan kallad klaganden i målet vid den nationella domstolen) efter det att hennes begäran om att ett insolvensförfarande (Insolvenzverfahren) skall inledas avvisats, först av Amtsgericht Insolvenzgericht i Wuppertal och därefter, efter överklagande, av Landgericht Wuppertal.

Tillämpliga bestämmelser

3 Enligt skälen 4 och 6 i förordningen innehåller densamma bestämmelser om behörighet att inleda insolvensförfaranden som har gränsöverskridande verkningar samt behörighet att anta beslut som fattas omedelbart på grundval av insolvensförfaranden och som står i nära samband med dessa. Förordningen innehåller även bestämmelser om erkännande av dessa beslut och om tillämplig lag, och syftet med den är särskilt att undvika att parterna får motiv att överföra tillgångar från en medlemsstat till en annan eller att välja jurisdiktion för att få en förmånligare rättslig ställning.

4 Av skäl 12 i förordningen framgår att det i denna föreskrivs att huvudinsolvensförfarandet skall inledas i den medlemsstat i vilken platsen där gäldenären har sina huvudsakliga intressen finns. Detta förfarande har allmän räckvidd och avser att omfatta gäldenärens samtliga tillgångar, med särskilt förbehåll för att sekundärförfaranden inleds i den eller de medlemsstater där gäldenären har ett driftställe. Verkan av sekundärförfaranden är begränsade till tillgångar som finns i den eller de staterna.

5 Enligt artikel 1.1 i förordningen skall den, med undantag av de fall som avses i artikel 1.2, tillämpas ”på kollektiva insolvensförfaranden som innebär att gäldenären helt eller delvis berövas rådigheten över sina tillgångar och att en förvaltare utses”.

6 Enligt artikel 2 i förordningen används däri följande beteckningar med de betydelser som här anges:

"a) insolvensförfaranden: de kollektiva förfaranden som avses i artikel 1.1. Förteckningen över dessa förfaranden finns i bilaga A.

...

d) domstol: en medlemsstats rättsliga organ eller annan myndighet som har behörighet att inleda ett insolvensförfarande eller att fatta beslut under förfarandet.

e) beslut: när det gäller att inleda ett insolvensförfarande eller utse en förvaltare, avses även ett avgörande av varje domstol som är behörig att inleda sådana förfaranden eller att utse en förvaltare.

f) tidpunkten för inledande av förfarandet: den tidpunkt från vilken beslutet att inleda förfarandet gäller, oavsett om beslutet är slutligt eller inte.

..."

7 Artikel 3 i förordningen innehåller följande bestämmelser om internationell behörighet:

"1. Domstolarna i den medlemsstat inom vars territorium platsen [för] gäldenärens huvudsakliga intressen finns, har behörighet att inleda ett insolvensförfarande. För bolag och andra juridiska personer skall sätet anses vara platsen där de huvudsakliga intressena finns, om inte annat visas.

2. När platsen där en gäldenärs huvudsakliga intressen finns befinner sig inom en medlemsstats territorium, har domstolarna i en annan medlemsstat behörighet att inleda ett insolvensförfarande endast om gäldenären har ett driftställe i den senare medlemsstaten. Verkningarna av detta förfarande får enbart omfatta gäldenären tillhörig egendom som finns inom denna medlemsstats territorium.

3. När ett insolvensförfarande enligt punkt 1 har inletts, skall ett förfarande enligt punkt 2 som inleds därefter vara ett sekundärförfarande. Detta senare förfarande måste vara ett likvidationsförfarande.

4. Ett territoriellt insolvensförfarande enligt punkt 2 får inledas innan ett huvudförfarande med tillämpning av punkt 1 inletts endast i följande fall, nämligen

a) om ett insolvensförfarande enligt punkt 1 inte kan inledas enligt de förutsättningar som gäller enligt rättsordningen i den medlemsstat inom vars territorium platsen [för] gäldenärens huvudsakliga intressen finns, eller

b) om begäran att inleda ett territoriellt insolvensförfarande har gjorts av en borgenär som har hemvist eller säte i den medlemsstat inom vars territorium det berörda driftstället är beläget, eller vars fordran härrör från verksamheten vid detta driftställe."

8 Enligt artikel 4.1 i förordningen skall den lag som är tillämplig på insolvensförfarandet och dess verkningar vara "lagen i den medlemsstat inom vars territorium insolvensförfarandet inleds, nedan kallad inledningsstaten". Flera undantag från inledningsstatens lag föreskrivs emellertid i artiklarna 5–15 i förordningen.

9 Av artikel 16.1 i förordningen framgår att "[b]eslut om att inleda ett insolvensförfarande fattat av en domstol i en medlemsstat, som har behörighet enligt artikel 3, skall från den tidpunkt det har verkan i inledningsstaten erkännas i alla andra medlemsstater. Detta skall också gälla i de fall ett insolvensförfarande med hänsyn till gäldenärens rättsliga status inte kan inledas mot honom i de andra medlemsstaterna."

10 Enligt artikel 17.1 i förordningen skall "[e]tt beslut varigenom ett förfarande enligt artikel 3.1 inleds, ... utan ytterligare formaliteter ha samma verkningar i alla andra medlemsstater som det har i inledningsstaten, om inte annat föreskrivs i denna förordning och så länge inte något förfarande enligt artikel 3.2 har inletts i dessa andra medlemsstater".

11 I artikel 38 i förordningen föreskrivs att ”[o]m en domstol i en medlemsstat — behörig enligt artikel 3.1 [i förordningen] — interimistiskt utser en förvaltare i syfte att säkra gäldenärens tillgångar, är den interimistiskt utsedde förvaltaren behörig att begära att åtgärder vidtas för att skydda eller säkra gäldenärens tillgångar vilka finns i en annan medlemsstat, enligt den statens rättsordning, för tiden från det att begäran om att ett insolvensförfarande skall inledas har framställts fram till dess att beslut om att inleda ett förfarande har fattats”.

12 Såsom en övergångsbestämmelse föreskrivs i artikel 43 i förordningen, under rubriken ”Tillämpning i tiden”, följande:

”Bestämmelserna i denna förordning gäller enbart för insolvensförfaranden som har inletts efter det att förordningen har trätt i kraft. Rättshandlingar som gäldenären har företagit före denna tidpunkt skall regleras av den lag som var tillämplig på rättshandlingen när den företogs.”

13 Vidare föreskrivs i artikel 44 i förordningen, under rubriken ”Förhållandet till konventioner”, följande:

”1. När denna förordning har trätt i kraft ersätter den i förhållandena mellan medlemsstaterna, vad gäller de frågor den omfattar, bl.a. följande konventioner som har ingåtts mellan två eller flera medlemsstater:

...

2. De konventioner som anges i punkt 1 skall tillämpas på frågor som avser förfaranden som har inletts innan denna förordning har trätt i kraft.

...”

14 Enligt artikel 47 i förordningen trädde densamma i kraft den 31 maj 2002. I bilaga A till förordningen nämns Insolvenzverfahren i tysk rätt såsom sådant insolvensförfarande som avses i artikel 2 a i förordningen.

Tvisten i målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

15 Klaganden i målet vid den nationella domstolen var bosatt i Tyskland, där hon i form av enskild firma bedrev handel med telekommunikationsapparater och tillbehör. Hon upphörde med företagets verksamhet under år 2001 och begärde, den 6 december 2001, vid Amtsgericht-Insolvenzgericht i Wuppertal att ett insolvensförfarande avseende hennes tillgångar skulle inledas. Den 1 april 2002 flyttade hon till Spanien för att bo och arbeta där.

16 Den 10 april 2002 avslog nämnda domstol begäran om att det skulle inledas ett insolvensförfarande, eftersom det saknades tillgångar. Efter det att klaganden i målet vid den nationella domstolen hade överklagat beslutet avslog Landgericht Wuppertal överklagandet genom beslut av den 14 augusti 2002 och den 15 oktober 2003, med motiveringen att de tyska domstolarna saknade behörighet att inleda insolvensförfarandet, enligt artikel 3.1 i förordningen, eftersom platsen för klagandens huvudsakliga intressen fanns i Spanien.

17 Klaganden i målet vid den nationella domstolen överklagade dessa beslut till Bundesgerichtshof, vid vilken hon yrkade att besluten skulle undanröjas och att målet skulle återförvisas till Landgericht Wuppertal för förnyad prövning. Hon gjorde gällande att den internationella behörigheten skall prövas med hänsyn till den situation som rådde vid tidpunkten då begäran om att insolvensförfarandet skulle inledas framställdes, det vill säga, i detta fall, med hänsyn till att hon i december 2001 var bosatt i Tyskland.

18 Den nationella domstolen har först angett att förordningen, enligt artiklarna 43 och 44.2, är tillämplig på det huvudförfarande som väckts vid den, eftersom det inte har fattats något positivt beslut om att inleda ett insolvensförfarande före den 31 maj 2002, då förordningen trädde i kraft.

19 Nämnda domstol har därefter påpekat att klaganden i målet vid den nationella domstolen ändrade platsen för sina huvudsakliga intressen genom att förlägga den till Spanien efter att ha begärt att ett insolvensförfarande skulle inledas i Tyskland, men innan ett sådant förfarande inletts och haft verkningar enligt tysk lag.

20 Mot denna bakgrund beslutade Bundesgerichtshof att förklara målet vilande och att ställa följande tolkningsfråga till domstolen:

"Behåller domstolen i den medlemsstat i vilken en begäran att inleda ett insolvensförfarande har framställts behörigheten att avgöra om ett insolvensförfarande skall inledas, när gäldenären efter sin begäran men innan förfarandet inleds förlägger platsen där hans huvudsakliga intressen finns till en annan medlemsstat, eller blir en domstol i den andra medlemsstaten i sådant fall behörig?"

Bedömning av tolkningsfrågan

21 I artikel 43 första meningen i förordningen slås den princip fast som reglerar villkoren för förordningens tillämpning i tiden. Bestämmelsen skall tolkas på så sätt att förordningen gäller om det inte har fattats något beslut om att inleda ett insolvensförfarande innan förordningen trädde i kraft, den 31 maj 2002, även om

begäran om att det skall inledas ett sådant förfarande har framställts före denna dag. Så är fallet i detta mål, eftersom begäran från klaganden i målet vid den nationella domstolen framställdes den 6 december 2001 och det inte har fattats något beslut om att inleda ett insolvensförfarande före den 31 maj 2002.

22 Av detta följer att den nationella domstolen skall bedöma sin behörighet i det mål som är anhängigt vid den med hänsyn till artikel 3.1 i förordningen.

23 Det anges inte i denna bestämmelse, i vilken det föreskrivs att domstolarna i den medlemsstat inom vars territorium platsen för gäldenärens huvudsakliga intressen finns har behörighet att inleda ett insolvensförfarande, huruvida den domstol vid vilken begäran först framställdes behåller sin behörighet om gäldenären har förlagt sina huvudsakliga intressen till en annan plats efter att ha framställt begäran om att förfarandet skall inledas, men innan det fattas beslut om att inleda detsamma.

24 Det skulle emellertid strida mot de syften som eftersträvas med förordningen om behörigheten för den domstol vid vilken begäran först framställdes på denna grund övergick till en domstol i en annan medlemsstat.

25 Gemenskapslagstiftaren erinrar nämligen i skäl 4 i förordningen om sin avsikt att undvika att parterna i förfarandet får motiv att överföra tillgångar från en medlemsstat till en annan eller att välja jurisdiktion för att få en förmånligare rättslig ställning. Detta syfte skulle inte uppnås om gäldenären kunde ändra platsen för sina huvudsakliga intressen, genom att förlägga den till en annan medlemsstat mellan tidpunkten då begäran om att förfarandet skall inledas framställs och tidpunkten då beslutet att inleda detsamma fattas, och på detta sätt bestämma vilken domstol som är behörig samt vilken lag som är tillämplig.

26 En sådan övergång av behörighet skulle dessutom strida mot det syfte som anges i skälen 2 och 8 i förordningen, nämligen att de gränsöverskridande förfarandena skall fungera effektivt, bättre och snabbare, eftersom den skulle tvinga borgenärerna att ständigt rikta krav mot gäldenären på den plats där han finner för gott att etablera sig mer eller mindre permanent, och den skulle i praktiken ofta leda till ett utdraget förfarande.

27 Att den domstol vid vilken begäran först framställdes behåller sin behörighet garanterar dessutom en större rättssäkerhet för de borgenärer som uppskattat de risker som de utsätter sig för vid händelse av gäldenärens insolvens, med hänsyn till var platsen för gäldenärens huvudsakliga intressen fanns vid den tidpunkt då de ingick rättsförhållanden med denne.

28 De omständigheterna att huvudförfarandet har allmän räckvidd, att det i förekommande fall inleds sekundärförfaranden och att den förvaltare som utsetts interimistiskt av den domstol vid vilken begäran först framställdes har möjlighet att begära att det vidtas åtgärder för att säkra eller skydda de av gäldenärens tillgångar vilka finns i en annan medlemsstat utgör dessutom viktiga garantier för borgenärerna. Dessa garantier säkerställer en största möjliga täckning av gäldenärens tillgångar, bland annat när han har förlagt sina huvudsakliga intressen till en annan plats efter det att begäran om att förfarandet skall inledas har framställts, men innan beslutet om att inleda förfarandet har fattats.

29 Den nationella domstolen skall följaktligen ges svaret att artikel 3.1 i förordningen skall tolkas på så sätt att domstolen i den medlemsstat i vilken platsen för gäldenärens huvudsakliga intressen finns när denne framställer begäran om att insolvensförfarandet skall inledas behåller sin behörighet att avgöra om nämnda förfarande skall inledas, när gäldenären efter sin begäran men innan det fattas beslut om att inleda förfarandet förlägger platsen där hans huvudsakliga intressen finns till en annan medlemsstat.

Rättegångskostnader

30 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (stora avdelningen) följande:

Artikel 3.1 i rådets förordning (EG) nr 1346/2000 av den 29 maj 2000 om insolvensförfaranden skall tolkas på så sätt att domstolen i den medlemsstat i vilken platsen för gäldenärens huvudsakliga intressen finns när denne framställer begäran om att insolvensförfarandet skall inledas behåller sin behörighet att avgöra om nämnda förfarande skall inledas, när gäldenären efter sin begäran men innan det fattas beslut om att inleda förfarandet förlägger platsen där hans huvudsakliga intressen finns till en annan medlemsstat.

Underskrifter